פתח בבור ומסיים בכותל [א](ליתני אלא אם כן הרחיק מבורו של חבירו ג"ט) אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו וליתני אא"כ הרחיק מבורו של חבירו ג' טפחים הא קמ"ל דכותל בור שלשה טפחים נפקא מינה למקח וממכר כדתניא [א]האומר לחבירו בור וכותליה אני מוכר לך צריך שיהא הכותל שלשה טפחים איתמר הבא לסמוך בצד המצר אביי אמר סומך ורבא אמר אינו סומך בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך כי פליגי בשדה שאינה עשויה לבורות אביי אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות רבא אמר אינו סומך דאמר ליה כי היכי דאת אימלכת וחפרת אנא נמי ממלכנא וחפרנא איכא דאמרי [ב]בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך כי פליגי בשדה העשויה לבורות אביי אמר סומך אפילו לרבנן דאמרי [ג]מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה התם הוא דבעידנא דקא נטע איתא לבור אבל הכא בעידנא דקא חפר ליתא לבור ורבא אמר [ד]אינו סומך ואפילו לר' יוסי דאמר [ה]זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו הני מילי התם דבעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשיו דמזיקי לה לבור אבל הכא אמר ליה כל מרא ומרא דקא מחיית קא מרפית לה לארעאי תנן לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו טעמא דאיכא בור הא ליכא בור סומך בשלמא להך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך מתניתין בשדה שאינה עשויה לבורות אלא להך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות פליגי בשלמא לאביי ניחא אלא לרבא קשיא אמר לך רבא הא איתמר עלה אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו איכא דאמרי (א) ואיתמר עלה אמר אביי ואיתימא רב יהודה מכותל בורו שנינו בשלמא להך לישנא דאמרת בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך מתניתין בשדה העשויה לבורות אלא להך לישנא דאמרת בשדה העשויה לבורות פליגי בשלמא לרבא ניחא אלא לאביי קשיא אמר לך אביי מתני' שבאו לחפור בבת אחת תא שמע [ו]סלע הבא בידים זה חופר בורו מכאן וזה חופר בורו מכאן זה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד וזה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד בא בידים שאני ודקארי לה מאי קארי לה בא בידים איצטריכא ליה ס"ד אמינא כיון דבא בידים ליבעי נמי רווחא טפי קא משמע לן תא שמע מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח

פתח בבור. סמוך לבורו של חבירו והדר סיים אלא אם כן הרחיק מכותל הוה ליה למיתני אלא אם כן הרחיק מבורו דאילו מכותלו כותל הבנוי על גבי קרקע הוא: **מכותל בורו שנינו.** כלומר האי כותל דקתני מכותל בורו קאמר שאף הוא קרוי כותל: **וליתני מבורו של חבירו.** ואנא ידענא דמכותל קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין זה כונס לתוך שלו כלום ופעמים שהוא סותר אף כותל חבירו אם הוא רחב משלשה: **הא קא משמע לן.** במאי (ב) דתניא מכותל בורו למדנו בה שהכותל בורו של ראשון מילא כל שלשה טפחים שהוזקק גם הוא להרחיק מן המיצר וממאי מדקתני שהחפירות חללו של זה אינה מופלגת מכותלו של זה אלא שלשה טפחים שהוא כונס לתוך שלו נמצא ששלשת הטפחים שכנס גם זה לתוך שלו הכותל מלאם ואשמועינן שיעור רוחב כותלי בור: **ונפקא מינה למקח וממכר.** וא"ת מנלן (ג) שהכותל הראשון הוא הוי שיעור הרחקה מן המיצר והלא לא היה לחבירו בור סמוך למיצר ופליגי בה אביי ורבא ושמעינן ליה לאביי דאמר ראשון אינו צריך להרחיק תריץ הא שמעינן ליה לאביי גופיה דאוקמה כשבאו לחפור בבת אחת שניהן הוזקקו להרחיק כל אחד ואחד שלשה טפחים: **הבא לסמוך.** בורו תחילה בצד המיצר ולחבירו אין שם בור: **העשוייה לבורות.** כגון בית השלחין שצריכה להשקות תדיר: **אפי' לרבנן דאמרי כו'.** דשמעינן מינה אדם צריך לכנוס לתוך שלו כדי שלא יזיק את חבירו ולא אמרינן זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: **ליתנהו לשרשים.** אלא סופן שיתפשטו עשרים וחמשה אמה ויזיקו את כותלי הבור: **מרפית לי.** שהיא מרעדת ונדה מחמת המכה: **הא איתמר עלה מכותל בורו שנינו.** ולמדנו בה שאף הראשון הוזקק להרחיק כדי כותל שהוא שלשה טפחים כדאמרן: **אלא לאביי קשיא.** דהוא גופיה אוקים דמכותל בורו שנינו ועל כרחך לא הוזכר שם כותל אלא ללמדנו שיעור כותל כדי הרחקת המיצר הוא אלמא אף הראשון הוזקק להרחיק: **הבא בידים.** קרקע רך מתכתש מאיליו: **זה וזה מרחיק.** אלמא אף על הראשון להרחיק: ה"ג **בא בידים שאני ודקארי לה מאי קארי לה בא בידים איצטריך סד"א כו'.** כלומר הוא הדין אע"ג דלא בא בידים והאי דנקט (ד) בידים רבותא אשמעינן דאף על גב דבא בידים אין צריך להרחיק אלא שלשה טפחים:
מתונתא

פתח בבור וסיים בכותל. בקונטרס גרס בתר דשני מכותל בורו שנינו וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ואינו נראה כמו שפירש ואי גרס לה הכי גרס לה פתח בבור וסיים בכותל וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו וכן משמע מתוך פירוש ר' חננאל ואע"ג דבריש המניח (בבא קמא דף כו.) כי פריך פתח בכד וסיים בחבית לא קא מסיים וליתני ואם הוזק בעל הכד כו' אין לשון הגמרא שוה אלא פעמים מאריך ופעמים מקצר: **מכותל** בורו שנינו. כלומר לא מחלל בורו קאמר אלא מכותל שיש לבור שהראשון הניח כשחפר בורו ומהך מילתא דרב יהודה דייקא לקמן דאסור לסמוך מדהוזקק הראשון להניח כותל ופריך מינה לאביי והשתא לא אפשר למיגרס וליתני אלא אם כן הרחיק מבורו דא"כ הוה משמע מחלל בורו ומה שפירש הקונטרס דאי הוה תני מבורו הוה ידענא דמכותל בורו קאמר דאי מחלל בורו קאמר אין [זה] כונס לתוך שלו כלום כו' גרסת ספרו דחקתו אבל אין נראה דודאי אי תני מבורו הוה אמינא מחלל בורו קאמר ושרי לסמוך ואם הראשון הרחיק מאיליו מן המיצר ג' טפחים או יותר ה"א דהשני יכול לסמוך עד המיצר ואם כן צריך לשנות מכותלו לאשמועינן דאסור לסמוך לרבא ולאביי צריך הרחקה בין שני הבורות ששה טפחים ומיהו יש ליישב הגירסא ופריך אליבא דאביי דאליבא דידיה קיימא דליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ששה טפחים: **למאי** נפקא מינה למקח וממכר. הך נפקותא לא איצטריך לרבא דהא קא משמע לן דאסור לסמוך אלא לאביי דקא סבר מותר לסמוך וקאמר למאי נפקא מינה אי לאשמועינן דבעי הרחקה ו' טפחים ליתני אלא אם כן הרחיק מבורו ו' טפחים: **אביי** אמר סומך דהא אינה עשויה לבורות. והואיל וכן אינו מזיק לו אם הוא סומך וקשה לרשב"א דהא מפסיד הוא שאם יטע אילן יצטרך להרחיקו יותר מחמת שסומך זה עד המיצר דמרחיקין האילן מן הבור חמש ועשרים אמה וי"ל דמכל מקום אינו עושה לו היזק דהא דמרחיק יותר לא מפני שלא יזיקנו הבור אלא מפני שלא יזיק הוא לבור ולהכי אין לזה להניח מלסמוך בשביל כך דאם לא כן ירחיק כל כ"ה אמה את בורו: **אביי** אמר סומך. אומר ר"י דלשתי הלשונות לאביי דאמר סומך אם בא אחד לחפור בור לאחר מכאן צריך הוא להרחיק כל ששה טפחים: **לאביי** ניחא. השתא ס"ד דמכותל בורו היינו מחלל בורו ולא דקדק בלשון: ה"ג בספרים ישנים סלע הבא בידים כו' וזה מרחיק ג' טפחים וסד בסיד (ה). וקשה לאביי ה"נ שבאו לחפור שניהם בבת אחת ובא בידים איצטריך ליה סד"א כיון דבא בידים ליבעי רווחא טפי קמ"ל והשתא לא היה צריך לאוקי ובא בידים איצטריך ליה שהרי לא הקשה כלום מבא בידים אלא אגב דאייתי ברייתא מפרש לה ויש ספרים דגרסי טעמא דבא בידים הא לא בא בידים לא ופריך לרבא ומשני ה"ה אפי' לא בא בידים ובא בידים איצטריך ליה וכו' ואין נראה לר"ת לחלק לענין היתר לסמוך בין בא בידים ובין לא בא בידים ולר"י נראה לחלק שפיר דאע"ג דלא בא בידים שרי לסמוך בבא בידים אסור לסמוך לפי שהקרקע מתבקעת ונופלת קרקע של שדה חבירו: **מרחיקין** את הגפת כו' טעמא דאיכא כותל כו'. פירוש וקשה לרבא ותימה מאי קושיא הכא ודאי מותר לסמוך בשאין כותל שאין מזיק כלום וכשיחפוץ זה לעשות כותל יסיר את הגפת וי"ל דהני נמי מקלקלין את הקרקע ויזיק לכותל לכשיבנה אפי' שוב יסיר ועוד אומר ר"י דבכל אלו יש טורח בסילוקן ולכך מעתה יכול לעכב עליו כי יש לחוש שמא לא ימהר לסלקו כשירצה לעשות כותל וא"ת אכתי מאי פריך לרבא הא מפרש טעמא לעיל משום דכל מרא ומרא דקא מחית מרפית לארעאי וי"ל דההוא טעמא לא קאמר אלא אליבא דרבי יוסי והכא לא פריך אלא אליבא דרבנן:

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פכ"א מהלכות מכירה הל' יג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריז סעיף ה:
ז ב ג מיי' פ"ט מהל' שכנים הל' י סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף יח:

רבינו גרשום

ומקשינן פתח בבור לא יחפור בור וסיים בכותל דקתני אא"כ הרחיק מכותל חבירו ליתני מבורו של חבירו. והא אכתי לא פריש מילי דבור: א) וג' טפחים הוי במחיצה של לבנים כדקתני באידך פירקין דלעיל בלבנים זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה: אין ה"נ קתני מתני' אא"כ הרחיק מכותל בורו של חבירו ג' טפחים דהיינו בין בור זה לבור חבירו ו' טפחים והא אתא לאשמועינן דכותל בור ג' טפחים הוי דאי חפיר סמוך לכותל בור חבירו צריך להרחיק ג' ואי עביד כותל לבורו לא צריך הרחקה כלל: הבא לסמוך בצד המצר. כלומר שאם רוצה אחד לחפור בורו סמוך לשדה חבירו הפנויה מבורות: אביי אמר סומך. בצד ממש בלא הרחקה הואיל דאינו מזיק לחבירו דלית ליה לחבירו השתא בור: ורבא אמר אינו סומך. אא"כ ירחיק כדין דאע"ג דלית ליה האידנא אימור אימלוך וחפיר נמי חבירו ואי לא ירחיק האי אתי לאזוקי ליה: שדה העשויה לבורות. שצריכה לבורות דבית השלחין היא (להבירו) ד"ה אינו סומך האידנא בור דהואיל ולא סגי בלא בור ודאי עביד בה בור ואתי לאזוקי אי לא ירחיק: כי פליגי בשדה שאינה עשויה לבורות. דבית הבעל היא: דבעידנא דקא נטע אילן איתא לבור. משום הכי מרחיק כ"ה אמות כי היכי דלא ליזלו שרשיו ומזקי לבור אבל הכא ב) דתני במצר כמצר סמיך משום דבעידנא דקא חפיר ליתיה לבור דהיאך: ליתנהו לשרשיו. בההיא שעתא: מרפיית לארעא. וכי בעינא למיחפר בור יפול העפר לתוכו: טעמא דאיכא בור. סמוך ליה מש"ה אינו סומך בלא הרחקה הא דוק מיניה אי ליכא בור סומך למצר חבירו בלא הרחקה: בשלמא להך לישנא. בתראה בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך (מש"ה) [שפיר] מתוקמ' מתני' דקתני הא ליכא בור סמיך בשדה שאינה עשויה לבורות מש"ה אי ליכא בור סמיך ואתיא מתני' כד"ה: אלא להיאך לישנא דאמרת בשדה שאינה עשויה לבורות פליגי. אבל בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך א"כ לא מיתוקמא מתני' אלא אליבא דאביי. אלא לרבא דאמר בין שדה העשויה לבורות בין שאינה עשויה לבורות אינו סומך מתני' קשיא ליה דמתני' דיקא הא ליכא בור סמיך: אמר [לך] רבא. לעולם אינו סומך לא בשדה העשויה לבורות ולא בשדה שאינה עשויה לבורות וממתני' לא מצי למידק הא ליכא בור סמיך דהא איתמר עלה דמתני' לעיל אמר אביי ואי תימא רב יהודה מכותל בורו של חבירו שנינו. מדקתני מכותל בורו מכלל דההוא דחפר מעיקרא הרחיק בורו ג' טפחים כשיעור כותל ולא סמיך בצד ממש בלא הרחקה: ג) מתני' מתוקמ' לד"ה אלא להיאך לישנא דאמר בשדה העשויה לבורות פליגי בשלמא לרבא דאמר אינו סומך ניחא ומתוקמא מתני' דתני

מסורת הש"ס

א) רש"ל מ"ז, ב) [לקמן כה: מ: ב"מ קיח.], ג) [לקמן כב: כה:], ד) לקמן יט. ע"ש [תוספתא פ"א],

הגהות הב"ח

(א) גמ' איכא דאמרי תנן לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו ואיתמר עלה אמר אביי: (ב) רש"י ד"ה הא קמ"ל במאי דקתני מכותל בורו למדנו בה שכותל בורו וכו' מדקתני שחפירות חללו של זה אינה מופלגת. נ"ב כלומר אין הכותל קרויה הפלגה אלא בג"ט לאפוקי בפחות מג': (ג) ד"ה ונפקא וכו' מנלן שכותל הראשון: (ד) ד"ה ה"ג בא וכו' והאי דנקט בא בידים: (ה) תוס' ד"ה הכי גר' וכו' וסד בסיד פי' וקשה לאביי:

מוסף רש"י

מרחיקין את האילן מן הבור. שהשרשין מתפשטין ונוקבין בכותלי הבור ומתלידין את הקרקע והכתלים נופלים (ב"מ קיז.).

רבינו גרשום (המשך)

לא יחפור אא"כ הרחיק לדעתיה ד): אלא לאביי דאמר בין בשדה העשויה לבורות ובין שאינה עשויה לבורות סומך לדעתיה מתני' דקתני אינו סומך קשיא ליה: אמר לך אביי. לעולם אפי' בשדה העשויה לבורות מצי סמיך אי ליכא בור אלא מתני' דקתני לא יחפור אא"כ הרחיק מיתוקמא כשבא לחפור בבת אחת זה בורו מכאן וזה בורו מכאן ומש"ה צריך להרחיק זה מזה משום רפיות קרקע אבל היכא דאינו חופר אלא חד מינייהו כדקא משמע ותני דעשויה לבורות לחבירו נמי אבל עדיין לא עשאו ואתי זה אחר לחפור אהאי לעולם סמיך אמיצריה הואיל דעדיין לא נחפר בורו של חבירו: סלע הבא בידים. ארץ שהיא רכה שיכולין לחופרה ביד בלא חפירה אם בא זה בעצמו וזה בעצמו לחפור זה חופר בורו כו' וסד בסיד כדי שלא יפול אלמא דלא סמיך וקשיא לאביי אמר לך אביי לעולם לא קשיא לי בא בידים שאני דהואיל דסלע תיחוח הוא מש"ה צריך הרחקה זו דלא אתי למנפל אבל בעלמא סמיך: ודקארי לה. משום קשיא מאי קארי וכי לא היה יודע דהיכא דבא בידים צריך הרחקה טפי ומאי טעמא מקשה ליה. אמר לך המקשה לעולם משום קושיא קא מייתינא לה והאי דקתני מתני' בא בידים הוא הדין נמי בשאר קרקע שלא בא בידים דצריך הרחקה אבל מש"ה מתני בא בידים טפי משאר קרקע דאיצטריך למיתנייהו דס"ד כו' קמ"ל דלא צריך ריחוק טפי משאר קרקע. ולעולם לא מצי סמיך ה) ותיובתא דאביי ואביי מתרץ לה ו) נפל שאני. כפ"ה: איכא דאמר סלע הבא בידים. כלומר סלעים המונחין בין מיצרי השדות לסימן והיכר מחיצה בין זה לזה השתא אם היו מונחין הני סלעים בידים צריך להרחיק [שלשה טפחים] דלא סמך דכיון דמונחין בידי אדם מתפוצץ הקרקע. הא לאו בידים אלא הכי הוי משש ימי בראשית דקיימא האי סלע בין המצרים הללו מצי סמיך אמיצריה משום דלא אתיא להתפוצץ אלמא דסמיך וקשיא לרבא דלעיל פסיק ואמר לא סמיך. למ"ה: גפת. פסולת זיתים שמוציאין מבית הבד: ואם הוא

א) [מכאן ועד זה נותן טפח ומחצה נראה דשייך להלן בסמוך אחר תיבות לא צריך הרחקה כלל]: ב) [אבל הכא דרוצה לחפור סמוך למיצר סמיך וכו']: ג) [חסר כאן וצ"ל מתני' בשדה העשויה לבורות וד"ה אלא להיאך לישנא וכו']: ד) אא"כ הרחיק לדעתיה בשדה העשויה לבורות: ה) [נראה דצ"ל ולעולם לא מי סמיך אפי' בשאר קרקע שלא בא בידים ותיובתא דאביי וכו']: ו) [נראה דצ"ל שבאו לחפור בבת אחת]:

המלח ואת הסיד ואת הסלעים מכותלו של
חבירו ג' טפחים א)או סד בסיד טעמא דאיכא
כותל הא ליכא כותל סומך לא כי ליכא כותל
נמי לא סמיך ואלא מאי קא משמע לן הא
קא משמע לן דהני קשו לכותל תא שמע
מרחיקים את הזרעים ואת המחרישה ואת
מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים טעמא
דאיכא כותל הא ליכא כותל סמיך לא כי
ליכא כותל נמי לא סמיך ואלא מאי קמ"ל
הא קא משמע לן דמתונתא קשה לכותל
תא שמע ואת הריחים ג' מן השכב שהן ד'
מן הרכב טעמא דאיכא כותל הא ליכא כותל
סמיך לא כי ליכא כותל נמי לא סמיך ואלא
מאי קא משמע לן הא קא משמע לן דטירייא
קשה לכותל תא שמע ואת התנור שלשה
מן הכליא שהן ד' מן השפה טעמא דאיכא
כותל הא ליכא כותל סמיך לא כי ליכא
כותל נמי לא סמיך אלא מאי קא משמע לן
הא קא משמע לן ב)דהבלא קשה לכותל
תא שמע ג)לא יפתח אדם חנות של נחתומין
ושל צבעין תחת אוצרו של חבירו ולא רפת
בקר טעמא דאיכא אוצר הא ליכא אוצר
עביד דירה שאני דיקא נמי דתני עלה ד)אם
היתה רפת בקר קודמת לאוצר מותר ת"ש
ה)לא יטע אדם אילן סמוך לשדה אלא אם כן
הרחיק ממנו ד' אמות ותני עלה ו)ד' אמות
שאמרו כדי עבודת הכרם טעמא דמשום כדי
עבודת הכרם הא לאו משום כדי עבודת
הכרם סמיך ואע"ג דאיכא שרשין דקא מזקי
הכא במאי עסקינן דמפסיק צונמא ז)(דיקא
נמי דקתני) ח)היה גדר בינתים זה סומך לגדר
מכאן וזה סומך לגדר מכאן ט)אי הכי אימא
סיפא היו שרשיו יוצאין בתוך של חבירו
מעמיק להן שלשה טפחים כדי שלא יעכב
המחרישה ואי דמפסיק צונמא מאי בעו (א)
התם ה"ק ואי לאו צונמא והיו שרשיו יוצאין
לתוך של חבירו מעמיק שלשה טפחים כדי
שלא יעכב המחרישה ת"ש י)מרחיקין את
האילן מן הבור עשרים וחמש אמה טעמא
דאיכא בור הא ליכא בור סמיך לא כי ליכא
בור נמי לא סמיך והא קמ"ל דעד כ"ה אמה
אזלי שרשים ומזקי לבור אי הכי אימא סיפא
ואם אילן קדם לא יקוץ ואי דלא סמיך היכי
משכחת לה כדא"ר פפא בלוקח ה"נ בלוקח
ת"ש כ)מרחיקין את המשרה מן הירק ואת
הכרישין מן הבצלין ואת החרדל מן הדבורים
טעמא דאיכא ירק הא ליכא ירק סמיך לא
כי ליכא ירק נמי לא סמיך והא קמ"ל דהני
קשו אהדדי א"ה אימא סיפא רבי יוסי מתיר
בחרדל ל)מפני שיכול לומר לו עד שאתה אומר
לי הרחק חרדלך מן דבוראי הרחק דבורך מן
חרדלאי שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלאי
ואי

מתונתא. דבר לח: **טירייא.** איטוני"ר בלע"ז כמו דטרייא לרישיה בהלו טריפות (חולין דף מה.): **חנות של נחתומין.** מוכרי לחם שמסיקין שם אור תמיד: **אוצר.** עלייה שאוצרין בה תבואה ושמן ויין מ) והעשן קשה להן: **ולא רפת בקר.** הריח קשה להן: **דירה שאני.** חנות ורפת בקר דירתן של אדם הן ואין לנו לאסור דירתו עליו אא"כ ההיזק מוכן: **דיקא נמי.** דדירה שאני: **דקתני עלה.** דהיא אם היתה הרפת בקר קודמת לאוצר מותר ובכולהו שאר הרחקות דמתני' לא תנא הכי ש"מ הכא משום דדירה שאני אבל אינך אף הראשון צריך להרחיק: **אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות.** כדמפרש טעמא כדי עבודת הכרם שהיו חורשים הכרם במחרישה וכן בשעת הבציר בוצרין אותם בעגלות וצריך להן מקום פנוי ארבע אמות שלא תיכנס עגלת מחרישתו בקרקע חבירו: **טעמא משום עבודת הכרם.** שהוא מזיקו בידים הא לאו הכי סמיך ואע"ג (ב) שיתפשטו שרשיו ויזיקו בשדה בין לעכב המחרישה בין לחפירת הבור: **צונמא.** סלע חזק שלא יתפשטו שרשיו לשם: **גדר בינתים.** שאין מזיקו עוד לעבודת הכרם זה סומך אילנות לגדר מכאן וזה סומך אילנות לגדר מכאן ואי נמי אחד מהן שדה לבן אין כאן כלאים כדאמר בעירובין (דף יא.) אם גפנים מכאן מותר לזרוע כאן גבי נעץ ארבעה קונדיסין ומתח זמורה על גביהן דדמיא לצורת הפתח קתני מיהא זה סומך ואע"ג דאזלי שרשים תחת הגדר ומתפשטין לתוך השדה: **מעמיק להן.** בעל השדה קוצץ את השרשין שיצאו בשדהו בעומק שלשה טפחים: **ואי לאו צונמא.** וזה נוטע שם שלא כדת מעמיק להו זה (ג) כשיזיקו הן: **עשרים וחמשה אמות.** כך שיערו שהשרשין נמשכין והולכין ומקלקלין את כותלי הבור: **הוא הדין כו'.** והא קמ"ל דעד כ"ה אמה אזלי שרשין ומזקי לבור: ה"ג **אי הכי אימא סיפא אם האילן קדם לא יקוץ אי לא סמיך היכי משכחת להו.** דהאילן קדם ואי שלא כדין סמך אמאי לא יקוץ מה לי בור קדם דקתני קוצץ ומאי שנא אילן קדם דתנא לא יקוץ: **כדאמר רב פפא.** לקמן בשמעתין [ע"ב]: **הכא נמי בלוקח.** אדם שנטע אילן בתוך שדהו ואח"כ מכר חצי שדהו לאיש אחר ובא הלוקח וחפר בור אין זה צריך לקוץ אילן שנטעו ברשותו: **את המשרה.** מים ששורין בו את הפשתן: **מן הירק.** של מיני מאכל כרוב ושומין וכרישין: **ואת הכרישין.** כרתי פוריל"ש: **ואת החרדל מן הדבורים.** שאוכלין את החרדל ומחדל את פיהם ואוכלות את דבש שלהן: **כי ליכא ירק נמי לא סמיך.** והא קמ"ל דהנך קשו אהדדי: **עד שאתה אומר הרחק את חרדליך מדבוריי.** שבעל המזיק להרחיק עצמו הרחק אתה דבוריך מן חרדליי שאף אתה נקרא מזיק: ואי

דטירייא קשה לכותל. אע"ג דלקמן (דף כ:) הדר ביה מטעמא דטירייא ומפרש אלא משום קלא מכל מקום נקט ליה הכא משום דמעיקרא הוה בעי לפרושי טעמא משום טירייא ולספרים דלא גרסי אלא אתי שפיר הכא דלההיא גירסא טירייא וקלא חד טעמא הוא: **לא יפתח אדם חנות של נחתומין.** פ"ה משום שהעשן קשה לאוצר וקשה לר"ת דלקמן אמר ביין התירו שמשביחו ועשן ודאי מזיק ליין דהא יין מעושן פסול לנסכים אלא נראה לר"ת דהיזק עשן ליכא כיון דאיכא שם תקרה ומעזיבה לא יכנס שם העשן אלא טעמא שההבל מזיק את האוצר אבל את היין משביח וגרסי' לקמן אמר רב יוסף והאי דידן אפילו שרגא קשיא ליה כלומר הבלא דשרגא ולא גרסי' קוטרא דשרגא: **הא ליכא אוצר עביד.** הוי מצי לשנויי ה"ה כי ליכא לא סמיך והא קמ"ל דהבלא (ד) קשיא לאוצר: **דיקא נמי דקתני אם היתה רפת בקר קודמת כו'.** ובכולהו הרחקות דמתני' לא תני הכי והוה ליה לאשמועינן בשאר וכ"ש בדירה ותימה דלעולם בשאר הרחקות נמי מותר לסמוך והא דנקטיה הכא לאשמועינן רבותא ס)דאע"ג דהוי גירי דיליה אם היתה קודמת לאוצר מותר דהשתא הוי חידוש אפילו לרבי יוסי ואי אשמועינן בשאר לא הוי חידוש אלא לרבנן אבל לרבי יוסי דקסבר על הניזק להרחיק לא הוי שום חידוש: **דיקא נמי דקתני כו'.** ולאביי לא קשיא האי דיקא דלא משמע ליה שיהא חידוש בשאר טפי מבדירה: **ואם היתה רפת בקר כו'.** והוא הדין חנות של נחתומין ושל צבעין וחדא מינייהו נקט: **ותני עלה ד' אמות שאמרו כדי עבודת הכרם.** הוה ליה למינקט כדי עבודת האילן אלא נקט עבודת הכרם לפי שנזכר לשון זה במסכת כלאים גבי כרם שצריך הרחקה ד' אמות: **טעמא משום עבודת הכרם כו'.** בלאו האי דיוקא מצי למפרך בפשיטות דסגי בהרחקת ארבע אמות ואי אסור לסמוך היה צריך להרחיק כ"ה אמות כדתנן לקמן (דף כה:) שמרחיקין את האילן מן הבור אלא ניחא ליה למידק דאפילו תוך ארבע אמות מותר לסמוך: **דמפסיק צונמא.** וא"ת אמאי צריך ד' אמות פשיטא שחוץ לצונמא לא יחרוש שלא יועיל כלום לאילן וי"ל כשיחרוש עד הצונמא וירצה להפוך המחרישה לצד אחר המחרישה יכנס לשדה חבירו: **היו שרשיו יוצאין כו'.** וא"ת היאך סמך אי שלא ברשות א"כ יקוץ וצריך לאוקמי בלוקח ולריב"א אין נראה להעמיד בלוקח מדלא מסיק לה כדבסמוך אלא נראה דמיירי בסמך שלא ברשות דאינו קוצץ האילן אלא בנתינת דמים וכזה לא רצה להאריך והשמיענו: **הכא נמי בלוקח.** פ"ה שהאילן ביד מוכר ואין נראה לר"י בר' מרדכי דא"כ הול"ל במוכר אלא נראה לו לפרש שהאילן ביד לוקח ולשני הפירושים אלו אין להקשות מאי איריא שהאילן קדם אפילו קדם בור נמי כגון שאדם אחד עשה הבור ואח"כ נטע האילן ומכר הבור לפ"ה או אילן לפי' ר"י ברבי מרדכי לא יקוץ שהרי בהיתר עשאן דבכה"ג אילן קדם קרינא ביה שקדמה נטיעת האילן לערעור בעל הבור דערעור אינו בא אלא ע"י מכירת בור או מכירת האילן אבל לפר"ת נ) שפי' בלוקח שלקח מאדם אחד את אילן וטוענין ללוקח קשה לר"י מאי איריא אילן קדם אפילו קדם בור נמי ועוד כיון להחזיק באילן ג' שנים איירי דבחזקת ג' שנים טוענין ללוקח לוקמה נמי בלא לוקח ובחזקה שיש עמה טענה:

מסורת הש"ס

א) ג"א וסד, ב) כ"א דהני, ג) לקמן כ:, ד) [שם], ה) לקמן כו. [ודף פג.], ו) [לקמן כו.], ז) כ"א ת"ש, ח) לקמן כו., ט) כ"א ה"נ בצונמא, י) לקמן כה:, כ) ג"ז שם, ל) כ"א ותני עלה [לקמן כה:], מ) [רש"ם מ"ז], נ) ל"ל לפר"ת. רש"ש.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דיקא כו' דאע"ג דהוי גירי. עיין לקמן דף כה ע"ב תוס' ד"ה עני:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי בעו שרשין התם: (ב) רש"י ד"ה טעמא וכו' ואע"ג דסופו שיתפשטו: (ג) ד"ה ואי לאו צונמא וכו' להו זה (כשיזיקו הן) תא"מ ונ"ב ס"א כדי שלא יזיקהו כשיזיקינו הן: (ד) תוס' ד"ה הא ליכא וכו' דהבלא דהני קשה לאוצר:

לעזי רש"י

איטוני"ר [אישטוני"ר]. להרעיד לנער.
פוריל"ש. כרשות (ירק מאכל).

רבינו גרשום

המלח. שחופרין להכניס לתוכן מים לעשות מלח ושיחות שעושין לשרוף בהן הסיד ואת הסלעים חפירה מלאה אבנים: וסד בסיד. החפירה דכל אלו מזיקין לכותל: הא ליכא כותל. הוי כשאר כותל וסמיך וקשיא לרבא דאמר גבי שדה דלא סמיך: דמתונתא דהני. זה לחלוחית המים שמשקין הזרעים בנגר ודאי קשין לכותל שמקלקלין המים יסוד הכותל: מרחיקין את הריחים. העשוין בקרקע מן הכותל חבירו: ג' טפחים מן השכב. זו אבן התחתונה שמו שכב. ורכב זו אבן עליונה שמורכבת עליה והתחתונה רחבה מן העליונה טפח לכל צד והיינו ג' מן השכב שהוא ד' מן הרכב מתוך דפחותה טפח: טעמא דאיכא כותל. וקשיא לרבא: טירא קשה לכותל אותו זיעזוע שמזעזעין הקרקע בשעה שמתקינין שם הריחים איכא דאמר טירא קול הברה שעושין הריחים: מרחיקין את התנור מן הכותל. אע"ג דלא תני כותל אפ"ה משמע דירחיק מן הכותל ג' טפחים מן הכיליא איזהו כיליא שכשעושין התנור מחרס שכל תנוריהן היו של חרס ועשוין כעין דלי פתוח מלמעלה והחרס קלוש ומדביקין סביב התנור מן הטיט בעובי טפח סביב כדי לחזק התנור מפני שהוא של חרס שלא ישבר ולאותו הדבק קרי כילייא והיינו דאמרי' במס' (פסחים) [חולין קכג:] וגורר את הטפילה עד שמגיע לארץ ואותה דאמרי' התם היינו כילייא ושפה זו שפת התנור עצמו שהוא מרחיק מן הכותל ד' טפחים כפ"ה. איכא דאמרי כילייא זה יסוד התנור דכל סביב התנור סמוך לקרקע יוצא בנין התנור טפח לחוץ וכי מעלה בנינו מקצר ועולה עד לשפה שלמעלה דפוחת טפח למ"ה: הבלא. חמימות התנור: לא יפתח אדם חנות של נחתומין. שאופה פתו למכור בכל עת תמיד אופה ומחמם התבואה או היין של חבירו שבאוצר שלמעלה הימנו בעלייה ומש"ה קרי לעלייה אוצר שכן דרך בני אדם שאוצרין פירותיהן בעליות. וכן של צבעים לא יפתח תחת האוצר מפני שתדיר עושה היסק גדול לצורך הצבע ומחמם התבואה: ולא רפת בקר נמי משום הבלא דזבל. וטעמא מאי לא יפתח דאיכא אוצר דקדם מעיקרא מש"ה אינו יכול לפתוח להפסידו. הא לא הוי אוצר מעיקרא אלא חנות קדם ברישא והשתא קא פתח (הוי) [האי] חנות של נחתומין אע"ג דיכול למימר האי בעל (האוצר) [המיצר] למחר אי עביד הכא לעיל אוצר שלי ומזקת לי כיון דעדיין לא מינכר היזקו עביד וסמיך הכי נמי סמיך א) למיצר וקשיא לרבא אמר לך רבא לעולם בעלמא

מוסף רש"י

לא יטע אדם אילן סמוך לשדה. בין שדה הלבן בין שדה האילן, וטעמא כדי עבודת הכרם, שכשיחרוש את אילנותיו לא יהא צריך להכניס מחרשתו לתוך שדה חבירו (לקמן כו.). מרחיקין את האילן מן הבור. שהשרשין מתפשטין ונוקבין בכותלי הבור ומחלידין את הקרקע והכתלים נופלים (ב"מ קיז.). עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך כו'. שאני מזיק ועלי להרחיק את עצמי, אני אומר לך שאתה מזיק (לקמן כה.). לגלוגי חרדלאי. פרחי חרדלי (שם).

רבינו גרשום (המשך)

לא סמיך [ודקא דייקי הא היכא] דליכא אוצר סמיך היינו טעמא דדירתו של אדם שאני שצריך לו לאדם לעשות צרכיו בדירתו מש"ה לא מצי מעכב ליה הואיל ואין לו שום אוצר עכשיו אבל גבי בור ושדה דעלמא דלא קבע תשמישתייהו כדירה לא סמיך משום דמזיק ליה בכך [דמרפין] ליה ארעיה ואי מימלך למיעבד בור לא מצי למיעבד בור: דיקא נמי. דדירה שאני: דקתני אם היה רפת בקר קודם לאוצר מותר. משום דדירה שאני: כדי עבודת הכרם. כדי איכר בקר וכליו דלא דייש ליה לשדהו דהתם היו חורשין את הכרמים בשוורים וכך נמי היו חורשין לשדה אילנות בשוורים: דקא מפסיק צונמא. בין שדה שלו לשל חבירו דלא קא עבדין בהני סלעים מש"ה מצי סמיך אי לאו מפני עבודת הכרם אבל בעלמא לא: היה גדר בינתים. בין הכרם לשדה זה סומך נטיעותיו לגדר [אע"ג] דעברין שרשין לשדה: מעמיק לשרשיו בקרקע ג' טפחים כדי שלא יעכב את המחרישה. הכי קאמר אי לאו צונמא והוה מרחיק ליה לאילנות כ"ה אמה כשיעור האילן. ולאחר כן הגדילו שרשין יותר מכ"ה והיו שרשין יוצאין לתוך של חבירו כנ"ל: אית דמפרשי האי שדה כרם הוא כדי להשתמש בהני ד' אמות עבודת תשמיש דצריך לכרם כגון בית הגת וגיגית שלועזין טיני. היינו בור שתחת הגת. אלמא דסמיך (ליה אלא) הכא במאי עסקינן דאי לאו משום עבודת הכרם סמיך דמפסיק צונמא כלומר דאיכא סלע חזק בין האילן לשדה דאינן יכולין השרשין לעבור ולהפסיד בשדה אבל גבי בור ושדה דעלמא דמפסיד לעולם לא סמיך. זה סומך אילנו לגדר וזה בורו אלמא דסמיך אע"ג דעברי שרשים תותי גדר לשדה חבירו וקא מזקי. לא הכא נמי דאיכא צונמא: מעמיק שרשי האילן בקרקע ג' טפחים ב) כי היכי דלא ליתזקו שרשין ואמאי צריך להעמיק בתמיה: כדי שלא תעכב את המחרישה ולא יפסיד. להכי צריך להעמיק וסמיך אבל גבי בור ושדה דעלמא דלעולם אי אפשר דליכא פסידא של רפיית הקרקע מבור לבור (אמאי) [אימא] לעולם לא סמיך. למ"ה: אי הכי. דכי ליכא בור [נמי] לא סמיך האילן אימא סיפא אם האילן קדם לבור דאם היה נטוע האילן קודם דנחפר הבור אע"ג דמזיק לה לא יקוץ ואי לא סמיך האילן על מצר שדה חבירו קודם חפירת הבור היכי מצי משכחת לה דמזיק לה השתא אלא לאו ש"מ דסמיך: לא לעולם לא סמיך. וכי תימא א"כ היכי הוה זה סומך אילנו אצל שדה חבירו: כדאמר רב פפא לקמן בלוקח. כגון דהוה מעיקרא האילן והשדה לאדם אחד ומכרו לשני בני אדם לא' מכר מקום האילן והאילן ולשני מכר כל שאר השדה משפת אילן ולהלן ובא זה שלקח שאר השדה וחפר בורו סמוך לאילן דהשתא קדם האילן לבור ולא סמכו זה לוקח אלא המוכר דברשות סמכו דהכל היה שלו ומש"ה לא יקוץ ולעולם בעלמא לא סמיך: מרחיקין את המשרה. מים סרוחין ששורין בהן פשתן וקשה הוא לירק. א"ד משרה שמכבסין ושורין בהן את הבגדים: מן הירק מתוך ג) דאתנייהו ירקות דלא צריכי כל כך למים וניתזין ניצוצות הכביסה על הירק כל שעה

א) נראה דל"ל והכא נמי סמיך בור סמיך למיצר. ב) נראה דל"ל ג"ט כדי שלא תעכב את המחרישה ולא יפסיד ואמאי צריך להעמיק בתמי': ה"ק ואי לאו צונמא וכו' ולהכי צריך להעמיק וכו': ג) אולי צ"ל מתוך דהנהו ירקות לא צריכי כ"כ וכו'.

ואי דלא סמיך היכי משכחת לה אמר רב פפא בלוקח אי בלוקח מאי טעמא דרבנן ועוד מאי טעמא דרבי יוסי אפילו משרה וירקא נמי אמר רבינא קא סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו מכלל דר' יוסי סבר על הניזק להרחיק את עצמו אי על הניזק אפי' משרה וירקא נמי אלא לעולם ר' יוסי נמי על המזיק סבירא ליה והכי קאמר להו רבי יוסי לרבנן תינח משרה וירקא דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ליה אי בבינתא לא משכחא ליה אי בטרפא הדר פארי וסבר ר' יוסי על המזיק להרחיק את עצמו והתנן [א]רבי יוסי אומר אע"פ שהבור קודמת לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו אלא לעולם ר' יוסי על הניזק ס"ל ולדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי [א]על הניזק להרחיק את עצמו [ב]ואפי' משרה וירקא לא בעי רחוקי אלא לדידכו דאמריתו על המזיק תינח משרה וירקא דהני מזקי הני והני לא מזקי הני אלא חרדל ודבורים תרוייהו מזקי אהדדי ורבנן דבורים לחרדל לא מזקי ליה אי בבינתא

לא

ואי לא סמיך. איניש היזק למילר חבירו אפילו בשאין שם דבר הניזוק אית ליה לר' יוסי דאלו שניהן מזיקין הן היכי משכחת ליה דליסמוך חד מינייהו ברישא הרי חבירו מעכב עליו: **בלוקח.** אחר שעשה זה משרה בתוך שדהו או זרע שם חרדל מכר מחצה שדהו לאחר והלוקח זרע שם ירק או העמיד דבורים: **אמאי מרחיק.** הרי ברשות עשה: **ועוד מאי טעמא דרבי יוסי.** דלא פליג אלא בחרדל וטעמא משום דתרווייהו מזיקין הן וליפלוג נמי במשרה וירק: **על המזיק להרחיק את עצמו.** ואף על פי שמתחלה עשה ברשות: **אי בבינתא.** גרעין הזרע:

לא

[ג]**לגלוגי** חרדל. פי' הקונטרס פרחים ובערוך פירש גרעין ותרווייהו אין נראה לר"י דהא קאמרי רבנן דבורים לחרדל לא מזקי אי בבינתא כו' אי בטרפא כו' משמע דלא פירש רבי יוסי בדבריו מה הן מזיקין ולכך היו מסתפקין אי בבינתא כו' ונראה לר"י דלגלוגי הם ענפים והשתא לא פירש רבי יוסי מה הם מזיקות לכך אמרו ליה רבנן אי בבינתא כו' וא"ת מכל מקום הרי הן מזיקין לחרדל שיאכלו הפרחים ויש לומר שהפרחים אינן כ"א מעט[ג] וביום או יומים שיעמדו אין יכולין להזיק: **ואי לא סמיך** היכי משכחת לה. פר"י בשלמא לאביי דאמר סמיך אתי שפיר דמיירי שסמך בעל דבורים תחילה ואע"ג דהשתא קס"ד דדבורים נמי מזקי לחרדל לכ"ע מכל מקום סברי רבנן דעל המזיק שני דהיינו בעל חרדל להרחיק את (א) כל ההרחקה כמו גבי בור דאם סמך הראשון על המיצר השני מרחיק כל ששה טפחים ורבי יוסי סבר כיון דדבורים מזקי חרדל ועשה קצת שלא כהוגן שסמך על המיצר שזה עתיד לסוף לזרוע חרדל אע"פ שבדין אינו יכול למונעו שלא יסמוך מ"מ קצת שלא כהוגן עושה וגם[ד] בעל חרדל יכול לסמוך ולא דמי לבור דהתם משום דמרפי ליה לארעיה ומזיק השני בידים לכותל בורו של ראשון לכך על השני להרחיק כל ההרחקה אבל הכא לא אלא לרבא דאמר לא סמיך היכי משכחת לה דבעל החרדל ירחיק כל ההרחקה לרבנן ולרבי יוסי לא ירחיק כלל דכיון דתרווייהו מזקי אהדדי על כל אחד ואחד להרחיק חצי ההרחקה ואפילו סמך בעל דבורים תחלה יש לו לסלקם הואיל ושלא כדין סמכם אמר רב פפא בלוקח שזרע חרדל ומכר חצי שדהו והלוקח העמיד דבורים וסברי רבנן כלמסיק דדבורים לא מזקי לחרדל ועל המזיק להרחיק את עצמו אף על פי שסמך בהיתר אע"ג דגבי אילן כשסמכו בהיתר אמרי דלא יקוץ הני מילי אילן שעשוי לעמוד שנים רבות ואיכא הפסד מרובה אבל משרה כרישין וחרדל לא דהכי נמי אמרינן גבי אילן אם הבור קדם קוצץ ונותן דמים אע"ג דסמך אילנו באיסור ובשאר דברים הנסמכים באיסור אינו נראה שיתנו דמים אלא טעמא דלהפסד מרובה חששו ורבי יוסי סבר דדבורים מזקי לחרדל וצריך בעל דבורים להרחיק כל ההרחקה כיון דבעל חרדל לא עשה כלל שלא כהוגן ומשום הכי נמי לא בעי לאוקמי כשסמך בעל דבורים תחלה ובלוקח ולא היה צריך לדחוק ולומר דלרבנן על המזיק להרחיק אע"פ שעשה בהיתר מה שאינו גבי אילן ובור וגם לא יצטרך לומר דלרבנן דבורים לא מזקי לחרדל ופליגי ארבי יוסי דא"כ כיון דבעל דבורים סמך בהיתר ולא עשה שלא כהוגן לא היה מתיר רבי יוסי לבעל חרדל לסמוך ואם תאמר נוקי פלוגתייהו בלא לוקח דלרבנן דדבורים לא מזקי לחרדל צריך בעל חרדל להסיר ולהרחיק כל ההרחקה אע"פ שסמך תחלה ולרבי יוסי כיון דתרווייהו מזקי אהדדי אין לבעל החרדל להרחיק כל ההרחקה אלא החצי וי"ל דמתיר בחרדל משמע דמתיר לגמרי לסמוך אי הכי מאי טעמא דרבנן כיון דבהיתר נסמכו משרה וכרישין למה צריך להרחיקן כשבאו ירק ובצלים וכ"ש חרדל למה ירחיקוהו כשבאו דבורים כיון שגם הם מזקי דס"ד דדבורים נמי מזקי לחרדל לכ"ע ועוד מ"ט דרבי יוסי דלא פליג אלא בחרדל משום דדבורים נמי מזקי לחרדל אפילו משרה וירק כיון שנעשה המשרה בהיתר לא יצטרך להרחיקה כמו גבי אילן ובור ומשני רבינא לעולם בלוקח וקא סברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו אע"פ שעשה בהיתר ולהכי על בעל החרדל להרחיק שהוא[ה] הזיק ופריך כיון דשמעינן ממילתא דרבינא שהדבורים אינם מזיקים לחרדל דלכך נתנו רבנן הרחקה על בעל החרדל מכלל דרבי יוסי סבר על הניזק להרחיק עצמו מדשרי סמיכת חרדל אע"פ שהוא מזיק ולא ניזק א"כ אפילו משרה וירק נמי וה"ה דה"מ לאקשויי (ב) דברייתא בהדיא משמע שהדבורים מזקי נמי לחרדל דקתני ואוכלות לגלוגי חרדלי אלא ניחא ליה למינקט קושיא דאפי' משרה וירק נמי משום דהתחיל כבר להקשותה (ג): **מכלל** דסבר רבי יוסי על הניזק להרחיק ובו'. נ"ל לפירוש זה דזה המקשה אינו אותו שהקשה בתחלה ואי לא סמיך היכי משכחת לה דהא לדידיה הוה ניחא ליה לאביי דאמר סמיך ולא הוה קשה ליה מידי וסבר רבי יוסי על הניזק כו' וי"ל שהמקשה הראשון הוה ידע שפיר המסקנא דדבורים לחרדל לא מזקי לרבנן אבל המקשה הזה לא ידע להכי פריך מכלל דסבר רבי יוסי כו' והקשה כיון דלרבנן חשיב בעל דבורים ניזק ולא מזיק שמצריכין לבעל חרדל להרחיק אף על גב שהם מזיקין לחרדל מכל מקום כיון דסמך בהיתר לא חשיב מזיק ועל בעל חרדל להרחיק א"כ גם לרבי יוסי חשיב ניזק ואפ"ה מותר לסמוך לבעל החרדל א"כ סבר דעל הניזק להרחיק את עצמו אי הכי אפילו משרה וירק נמי כן דאין סברא דלרבי יוסי חשיב בעל דבורים מזיק אע"פ שסמך בהיתר משום שעשה קצת שלא כהוגן ולרבנן לית להו האי סברא דאין סברא כלל דלפלוגינהו בהכי ומשני לעולם רבי יוסי על המזיק ס"ל וחשיב בעל דבורים מזיק אע"ג שסמך בהיתר כיון שעשה קצת שלא כהוגן בסמיכתו ורבנן נמי הוו מודו ליה בהך סברא אי הוו סברי דדבורים מזקי לחרדל אלא דס"ל דדבורים לא מזקי לחרדל ולכך מרחיק בעל החרדל וכמסקנא זו יש לפרש תחלת הסוגיא לדברי המקשה דפריך ואי לא סמיך היכי משכחת לה דבשלמא אי סמיך (ד) כדמסקינן השתא ולא כמו שפי' לפ"ה שיחלקו (ה) דלרבנן הוו דבורים כמו ירק כיון שנסמכו בהיתר אע"ג שגם הם מזיקין לחרדל כשיבא ור' יוסי מתיר לסמוך החרדל מפני שבעל הדבורים עשה קצת שלא כהוגן: (לעיל) **וסבר** ר' יוסי על המזיק כו'. לקמן על מקומה הוה ליה לאקשויי אלא משום דאיצטריך ליה לפרש הכא דסבר רבי יוסי דעל המזיק להרחיק את עצמו אסקוה לכולה מילתא הכא ובלוקח דהכא אי אפשר לפרשו כפירוש רבינו חננאל דפי' באדם שלוקח משרה וטוענין ללוקח דא"כ למה ירחיק המשרה כשיבא שם ירק כיון שטוענין לו שהמוכר קנה סמיכה זו אלא צריך לפרש בלוקח כמו שפירש בקונטרס או כר"י בר' מרדכי כך פי' ר"י כל הסוגיא לפי שיטת רש"י וקשה לו מה הוצרך לחלק בדוחק בין לוקח דאילן ללוקח דמשרה ועוד דלמה המתין להביא משנה זו דמשרה וירק באחרונה המוקדמין במשנתנו ועוד דקתני בתוספתא (פ"א) רבי יוסי מתיר בחרדל שאומר לו כדרך שעשית בתוך שלך כך אני עושה בתוך שלי משמע דבעל דבורים סמך תחלה ומפרש רבינו תם ורבינו חננאל דהכי גרסינן אלא אמר רבינא קסברי רבנן על המזיק להרחיק את עצמו והשתא הדר ביה מכל שינויי דלעיל דודאי בכולהו מודה רבא דכי ליכא כותל או ירק דסמיך משום דקא סברי רבנן דדוקא על המזיק להרחיק את עצמו דהיינו כי איכא דבר הניזוק אבל כי ליכא דבר הניזוק לא מקרי הסומך מזיק ולא אסר רבא לסמוך אפי' לרבנן אלא דוקא בור משום טעמא דכל מרא ומרא דקא מחית מרפית לארעא ולהכי חשוב הסומך מזיק אפילו כי ליכא בור וכיון דלרבנן נמי סמיך אתי שפיר פלוגתייהו כדפרישית לעיל אליבא דאביי ולכך הדר ביה ולא מוקי בלוקח וכגון שסמך בעל דבורים תחלה משום דא"כ לא היה מתיר ר"י לסמוך לבעל החרדל כיון דבעל הדבורים לא עשה כלל שלא כהוגן ודוקא בדסמיך בלא לוקח שעשה קצת שלא כהוגן בעל הדבורים מתיר רבי יוסי לבעל החרדל לסמוך כדפרישית לעיל ולפי זה אתי שפיר דלמסקנא זו לא נצטרך לחלק בין לוקח דאילן ללוקח משרה ולהכי המתין נמי כדי להביא מתניתין דמשרה משום דמינה צריך לחזור מכל שינויי דלעיל ואתי נמי שפיר דמיירי שסמך נמי בעל דבורים תחלה כמו שמוכח בתוספתא:

ה"ג

עין משפט נר מצוה

ח א ב מיי' פ"י מהל' שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף לא:

רבינו גרשום

ומזיק להו. למ"ה: ולא כרתי אצל בצלים. משום דמכחשי כרישין לבצלים וכן לחרדל מתוך דאכלי דבורים לחרדל: דאכלי לגלוגי. כלומר ענפי חרדלי: ואי לא סמיך. היכי משכחת לה דיכולין אלו לטעון הכי זה כנגד זה אנא סמיכנא ואת הרחק והלא אין סומכין אפי' כי ליכא עדיין היזקא לחבריה אלא מריכולין לטעון הכי ש"מ דסמיך. לא לעולם בעלמא לא סמיך והכא מאי טעמא סמיך בלוקח שלקח מן אחד מקום חרדל ושני לקח שאר מקום השדה והכניס שם דבורים ומש"ה לא מצי מעכבי זה לזה לטעמיה דר' יוסי דבעל חרדל טעין אנא לא מרחקנא דאתינא מכח דמוכר הסמך ברשות בתוך שלו. אבל את הרחק את דבורך דמזקי לתרדלאי. ובעל דבורים טעין את מזקת לי טפי מדאנא מזיקנא לך: אי הכי כדתרצת בלוקח מאי טעמא דפליגי רבנן עליה דר' יוסי דמחייבי להרחיק החרדל הואיל ולוקח הוא וברשות סמך. ועוד קושיא אחריתי כיון דאוקמת לה בלוקח מאי טעמא מתיר ר' יוסי בחרדל לחודיה ומודה לרבנן במשרה וירק ליפלוג נמי עלייהו במשרה וירק דלא צריך להרחיק הואיל דלוקח הוא וברשות סמך המוכר המשרה והירק והשומין. לעולם בלוקח ומאי דאמרת מאי טעמא דרבנן דאמרי מרחיקין חרדל ולא סמיך משום דסבירא להו דעל המזיק רמי להרחיק עצמו שלא יזיק אע"ג דברשות סמך דמתוך ששורין פיהם מחריפות החרדל חוזרות ואוכלות את הדובשן. ומקשי' מכלל דר' יוסי דפליג עלייהו סבר על הניזק להרחיק דיכול לומר מזיק לניזק הרחק עצמך ממני שלא תזוק ולהכי מתיר בחרדל ודבורים א"כ מאי שנא ממשרה וירק דלא פליג על רבנן כי היכי דפליג בחרדל. אלא ודאי מסתברא ר' יוסי סבר דעל המזיק רמי להרחיק דלא סמיך כרבנן וכי תימא א"כ מאי טעמא דר' יוסי דמתיר גבי חרדל לחודיה לסמוך

מסורת הש"ס

א) לקמן כה., ב) שייך לע"א, ג) נ"ל מעט זמן. חת"ם, ד) נ"ל גם. רש"ש, ה) מזיק,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואי לא וכו' להרחיק את עצמו כל הרחקות: (ב) בא"ד לאקשויי דברייתא: (ג) אחר ד"ה ואי לא נ"ל ד"ה וסבר ואח"כ ד"ה מכלל וכו' וג' דבורים אלו הד"א ואח"כ נ"ל ד"ה לגלוגי: (ד) בא"ד אי סמיך פליגי כדמסקינן וכו': (ה) בא"ד שיחלקו בזה דלרבנן כצ"ל:

רבינו גרשום (המשך)

ופליג עלייהו אמשרה וירק משום דהכי קאמר להו ר' יוסי לרבנן בשלמא להנך תרתי במשרה ושומין מודינא לכו דעל המזיק להרחיק משום דהן מזיקין את הירק ואת הבצלים והם לא מזקי למשרה ושומין אבל גבי חרדל ודבורים דזה מזיק זה וזה מזיק זה פליגנא עלייכו דלא צריך חד מינייהו להרחיק טפי מחבריה ואמרי ליה רבנן לר' יוסי ל"ש בין חרדל למשרה וירק דכולן מזיקין ולא ניזוקין דחרדל מזיק לדבורים מתוך חריפות החרדל דאכלי דבורים מכחשו הדבש אבל דבורים לא מזקי לחרדל אמאי אמרת אי משום בינתא (בעתא בצתא) גרעינין דחרדל ליכא למיחש דאכלי ליה דבורים דכיון דהן דקין מאד לא משכחי להו דבורים ואי בטרפא כלומר אם תאמר שאוכלין העלין של חרדל מאי איכפת ליה הדר פארי. חוזר וגדל ולהכי סבירא להו גבי חרדל ודבורין כגון משרה וירק: וזה נוטע בתוך שלו. אע"ג דמזיק לבור של חבירו דאי בעי בעל הבור דהוי ניזק להרחיק ירחיק דהאי לא יניח שלא יטע בתוך שלו אע"ג דמזיק ליה אלמא דסבר ר' יוסי דעל הניזק רמי להרחיק את עצמו: אלא לעולם ר' יוסי ודאי [ס"ל] על הניזק להרחיק וכי תימא א"כ מאי טעמא דמודה לרבנן במשרה וירק דמסברי דעל המזיק רמי לא תימא דמודה להו אלא לדבריהן דרבנן קאמר לדידי אפי' משרה וירק נמי לא צריך להרחיק משום דסבירא לי דעל הניזק להרחיק אלא לדידכו וכו':

א) [לעיל יז: ע"ש (תוספתא פ"ו)].
ב) שבת מז:, ב"מ ס: מח., ד) [ובמות לא: (מ"ז), ג)] שבת עג: (מ"ז), ו) מהר"ם פתח הכפ., ז) מהר"ם ופתח, ח) ס"ר פירכא.

תורה אור השלם

1 יָגִיד עָלָיו רֵעוֹ מִקְנָה אַף עַל עוֹלָה: איוב לו לג
2 וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבְקָעֹת לְמִטַּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה מָּיִם: דברים יא יא

גליון הש"ם

גמ' **ואיבא** דרבי לייר טרדמי. בענין זה סוכה (נח ע"ב) נב ע"א וש"נ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ריש"א הזיקא דמתונתא כל"ל ינן בסמוך: (ב) שם ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים: (ג) שם ולימני מדא מינייהו בתיך ולימא יגיד עליו ריעו אלא נגעו בהו עד שישורו יפה ולהכי סגי בחרוש ג' טפחים דלא אזלי טפי ולא מנתזו מן הכותל: אבל מן הנדיין. מקום שמכבסין הבגדים עצמן בתוך המים ומכין אותם ומנתזין על הכתלים מש"ה צריך להרחיק ד' אמות: איבעיא להו וסד בסיד תנן. דשמעא לבר מג' טפחים כלומר דתרוייהו צריך למיעבד להרחיק ג' טפחים ולסיד שוב החפירה בסיד או דלמא או סד בסיד תנן דמשמע או ג' טפחים ו) אמר ליה פשיטא דאו סד בסיד תנן דא"כ דס"ד דוסד בסיד תנן הא בבא אחריתי דקתני מרחיקין את הגפת ז) (כלומר) סד בסיד אי אתרוייהו בבי דסד בסיד לעיריבינהו להנהו תרי בבי כחדא לא יחפור אדם כו' ומרחיקין את הגפת כו' ולתנינהו בתרוייהו חד וסד בסיד דמשמע אכולהו ותרי זמני וסד בסיד ל"ל דילמא לעולם אימא לך דתרוייהו וסד בסיד נינהו והאי דלא עיבר להו משום דתרוייהו צריכי דלא דמי היזקא דרישא להיזקא דסיפא דהיזק דרישא משום מתונא מחמת לחלוח מים דשיח ובורות. והאי היזקא דסיפא דהבלא הוא דגפת וזבל ומלח כולהו מסקי הבלא נינהו וקשי טפי ומש"ה צריך למיתנינהו תרוייהו דמחדא לא נפקא אידך ומיהא לא תפשוט. ח"ש זה מחריך ג' טפחים מכאן כשיעור כותל בורו וסד בסיד הבור זכן נמי אידך וטעמא מאי בעי להרחיק ג' טפחים כולו חד וחד ולסוד משום דבא בידים דאעא רפיא היא. אבל לאו בא בידים דהוה צונמא חזקה לעולם לא צריך לסוד בסיד אם י"חיק ג' טפחים אלמא תפשוט מהכא דאו סד בסיד תנן לא לעולם מהא לא תפשוט ה"ה דאפי' לא בא בידים בעי ג' טפחים וסד בסיד ובא בידים איצטריכא ליה כו'. רוותא טפי מג' טפחים ולסוד בסיד קמ"ל דלא: מ"ש גבי מתני' דקתני משום הבלא ומ"ש הבא הטמנה דמשום הבלא נמי אע"ג דאין דרכן להטמין ליתייהו: ואי"ל אביי וכי דרכן של בני אדם להטמין בלשונות של ארגמן ואפ"ה קתני להו סלעים נמי אע"ג דאין דרכן להטמין ליתייהו: גיזי צמר והוא צמר הגדל מן הבהמה כמו שהוא. ציפי צמר זהו צמר סרוק ומלוכן לצורך צביעה. וי"א ציפי צמר כריכות צמר

ד) [ג' טפחים לו סד בסיד]. ה) [מרחיקין את הגפת וכו' וסד בסיד ולו בתרוייהו בני נינון דוסד בסיד וכו']. ו) [ל"ל דזרעים לא מפקינן ממחרישה ומקשה מחרישה מ"ט וכו']. ז) [ל"ל דזרעים לא מפקינן ממחרישה ומקשה מחרישה מ"ט וכו']

לא משכחת ליה. הדבורה לפי שהוא טמון בגרגיטו: **ואי בטרפא.** ואם יאכל העלה: **הדר פארי.** חוזר ולומה: **מן המחמצן.** נברכת שעורין בו את הבגדים יום או יומים בלומת כלבים עד שמחמיצין ומקריחין: **אכל מן הנדיין.** נברכת שבובסין ומשפשפין בה מתוך שהמים נמזון למרחוק צריך להרחיק ד' אמות: **ה"ג או סד בסיד תנן.** כלומר או ירחיק או סד: **ליערבינהו.** לתרתי בבי ריש"א ומציעתא דהתם או סד בסיד תנן אלא מדלא מדלא ערבינהו ש"מ דבריש"א וסד בסיד תנן דבעינן תרוייהו הרחקה וסיד: **בא בידים אצטריך.** למנקט ליה לתנא ואע"ג דה"ה דלא בא בידים: **במה טומנין.** את החמין בשבת דאמור רבנן דאסור להטמין בדבר המוסיף הבל והתם [שבת לד:] מפרש טעמא גזירה שמא יטומין ברמץ: **לשונות של ארגמן.** למר בצוע ואחר כך חזרו והחליקוהו במסרק ועשוי לשונות לשונות: **וכי דרכן להטמין בהן.** ואפ"ה אייתי בהו רבנן: **ציפי צמר.** לאחר שסרקו ונפלו במסרק: **ובמוכין.** של שחקי בגדים שהסורק מוציא מבגדי הצמר בקוצים: **ואין מטלטלין אותם.** שהן מוקצים למלאכת בגדים: **ה"ג אי יגיד עליו ריעו אחדא מיניהו כאידך ולימא כו' ליתנינהו לכולהו.** כל הנך משום הבלא בחדא או כאן או אלא שבת: **הנך משום דמשתכי לה לקדירה.** שמשברין את הקדירה כך שמעתי כאן וכבל מקום שמעתיו שמעלה חלודה: **דמחממי חייס.** כשנותנין בו דבר חם הוא אבל גבי כותל הטמנה מחממי הוא אבל גבי כותל קריר: **והתנא רבי אושעיא.** להרחקות דמתני' בתוספתא שלו (ד) וקאמר חול גנייהו: **במחוגא.** אלא היזק לחלות שנאה ונכוה לח ולא אלא היזק הבל: **נברכא כובסין.** לא קביעא כאמת המים שאמת המים (ה) עשויין להיות שם עולמית אבל זו הכובס פעמים שמשתנה לאומנות אחרת: **דקוו וקיימי.** וליחלוטן קשה יותר משל מים חיים: **חיפוך ליה משום מחרישה.** שהרי חרשו תחילה ואפי' לא זרע (ו) ליה תנא לי' מרחיקין: **במפולת יד.** שזרעו בלא חרישה חופר במרה ואינו מעמיק כעומק המחרישה: **וחיפוך ליה משום זרעים.** שאמת מורשין סופן לזרוע והא קתני זרעים: **כחורש לאילנות.** שיש שם אילנות מימים רבים ובא לחרוש תחתיהם להשביחן: **וחיפוך ליה משום מיא.** שצריך להשקותן תמיד וכיון דאי אפשר לזרעים בלא מים למה ליה למתנינהו הא תנא ליה היזק דליחלוח אבל כותל:

לצדדין

נברכת הכובסין הנהו צריכי דאי תנא אמת המים משום דקביעא אבל נברכת הכובסין דלא קביעא אימא לא ואי תנא נברכת הכובסין משום דקוו וקיימי אבל אמת המים לא צריכא: מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה וכו': זרעים תיפוך ליה משום מחרישה במפולת יד מחרישה ותיפוך ליה משום זרעים בחורש לאילנות ותיפוך ליה משום מיא (ה) תנא בארץ ישראל קאי דכתיב [2] למטר השמים תשתה מים למימרא דזרעים לצדדין

הקרקע כיון דמעל הקרקע ליכא עירבובי' שרי כדמוכח בעירובין (דף לג.) ובמסכת כלאים (פ"ד) דזה סומך לגדר מכאן וזה מכאן ומ"ת והיכי דמי שזורע לצדדין אי כשהרחיק ג' טפחים מן הצדדין אפילו על גביו נמי ואי בלא הרחיק מן הצדדין נמי לא ואומר ר"י דמיירי כשזורע הצדדין ברחוק ג' (ו) טפחים מגפן היוצא מן הקרקע מכל צד דליכא ערבוביא למעלה מן הקרקע ומכל מקום אסור לזרוע על גביו מפני שהשרשין נכנסין בתוך הגפן והוי כמרכיב זרעים באילן דאסור ואם תאמר ומאי איריא דנקט גפן אפי' שאר אילן נמי אסור ואומר ר"י דשאר אילנות שהן קשין מותר לזרוע על גביו כנגד השורש בלא חייסין שיכנס שורש הזרע בתוך האילן שהוא קשה אבל גפן שהוא רך חייסין והאי מ"ה (פירוקא) מצא ר"י בירושלמי בגמרא דהך משנה:

ה"ג ר"מ **בא** בידים אין לא בא בידים לא. אלמא אי סד בסיד תנן דדוקא בא בידים בעי הרחקה וסיד ומשני הוא הדין לא בא ובא בידים איצטריך ליה כו' ויש ספרים דלא גרסי אלא דיוקא אלא משני בא בידים אשמי ודקאמרי לה מאי קאמרי כו' ואין נראה להיכי בעי למיפשט וסד בסיד תנן הא איכא